

**Verkennd Rapport
Digitale Archivering Onderzoeksdata**

**Nationaal Archief (NA)-Data Archiving and
Networked Services (DANS-KNAW)**

Nationaal Archief
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Data Archiving and Networked Services

DANS

Uitgave:	Definitief
Datum:	1 november 2015
Auteur:	DANS en NA projectgroep
Opdrachtgever:	directie DANS en NA
Documentnaam:	Verkennd Rapport Digitale Archivering Onderzoeksdata
Versie:	v2.0

Inhoudsopgave

MANAGEMENTSAMENVATTING	3
INLEIDING	6
SAMENVATTINGEN	10
SAMENVATTING PROJECT INITIATIE DOCUMENT (PID) DIGITALE ARCHIVERING	
ONDERZOEKSDATA.....	10
SAMENVATTING WERKGROEP 4: BELEIDSKADER.....	11
SAMENVATTING WERKGROEP 1: WAT IS DE DATAVERZAMELING?.....	14
SAMENVATTING WERKGROEP 2: WETTELIJK KADER.....	16
SAMENVATTING WERKGROEP 3: BEHEEROMGEVING	17
BIJLAGE 1: HET PRINCIPE VAN HET RECORD CONTINUÛM	18

Managementsamenvatting

Naar aanleiding van het Open Overheidsdata initiatief (<https://data.overheid.nl/>) is er in 2013 contact geweest op directieniveau tussen DANS en het Nationaal Archief (NA) over *samenwerking* met betrekking tot *archivering van digitale onderzoeksdata*. Besloten werd een onderzoek te starten om de bestaande situatie in kaart te brengen. De uitkomsten van dit onderzoek geven richting aan eventuele verdere samenwerking, en leveren tegelijkertijd noodzakelijke kennis op over:

- De omgang met digitale archivering van onderzoeksdata (DANS en Nationaal Archief);
- De omgang met data die onder de Archiefwet vallen en in niet onder de AW ressorterende archiefbewaarplaatsen worden beheerd. Het is belangrijk onze kennis van de verschillende mogelijke modellen te vergroten, waarbij niet alleen gekeken moet worden naar digitale duurzaamheid, maar ook naar de effecten op openbaarheid en publieksbereik in digitale omgeving;
- Aansluiting op OCW-beleid voor sectordigitalisering (rol *hubs*) en beleid en rol NCDD;
- beter inzicht in beleid OCW over omgang met digitale data buiten het directe archiefveld (onderwijs, wetenschap).

Beide organisaties hebben vervolgens in werkgroepen deelonderwerpen onderzocht en vergeleken op basis van elkaars missie en werkprocessen. Dit Verkennd Rapport vormt het verslag van dat onderzoek, gericht aan de directies¹ van beide organisaties. Het bevat samenvattingen van bevindingen van de werkgroepen, vooraf gegaan door een oriënterende inleiding. Tussentijds heeft de projectgroep haar bevindingen twee keer voorgelegd aan een stuurgroep, bestaande uit een vertegenwoordiger van de twee directies.

De *belangrijkste constatering* is dat formele(re) vormen van samenwerking vooralsnog worden bemoeilijkt door de onduidelijke juridische status van onderzoeksdata en door voortdurende discussies rond de reikwijdte van de Archiefwet (AW) op dit gebied. De projectgroep signaleert een sterk toegenomen en breed gevoelde urgentie van een *nadere juridische en archiefwettelijke statusbepaling* van onderzoeksdata – met name omdat de langere termijn verantwoordelijkheid voor het beheer, behoud en beschikbaarstellen van onderzoeksdata niet helder belegd is.²

¹ Door de reorganisatie van het NA in 2014 is de vertegenwoordiging gewijzigd van directie naar MT DIA.

² In januari 2015 ondertekenden KNAW en NWO een nieuwe versie van de statuten van DANS. In het geval van beëindiging van werkzaamheden van DANS nemen KNAW en NWO "in het bijzonder de verantwoordelijkheid op zich om de bij DANS gedeponeerde databestanden op een zo verantwoord mogelijke wijze en onder gelijkwaardige technische

Projectresultaat

Samenwerking tussen DANS en het NA is nuttig maar het is op dit moment niet duidelijk in hoeverre dit geformaliseerd kan of moet worden.

Daarbij speelt ook een rol dat de meer generieke vragen uit de opdracht lopende het onderzoek meer specifieke vragen oproepen:

- Kan het NA als “last resort” dienen voor DANS?
- Kan DANS een digitaal depot voor het NA beheren met het daarmee gepaard gaande noodzakelijke wettelijke kader?
- Vallen de meeste databestanden bij DANS onder de AW?
- Hoe verhoudt dit zich tot de privaatrechtelijke contracten die DANS afsluit?
- Hoe verhoudt zich dit tot eventuele intellectuele eigendomsrechten van de onderzoekers op de onderzoeksdata?

Deze problematiek staat los van verdere samenwerking van het NA en DANS met andere erfgoedinstellingen in Nederland op het terrein van het beheer van *digitale collecties*. Veel problemen zijn hier gemeenschappelijk en het is daarom nuttig deze bijvoorbeeld in NCDD- en/of NDE-verband aan te pakken.³

Naast de verhelderende inhoudelijke discussies is er ook op ander terrein belangrijke winst geboekt in dit project. Onderlinge kennisuitwisseling in de verschillende werkgroepen heeft geresulteerd in een aanzienlijk beter en meer gedetailleerd begrip van ieders werkproces op het gebied van beheer, behoud en beschikbaarstelling van digitale informatie in respectievelijk het e-depot van de rijksoverheid (NA) en de trusted digital repository voor dataverzamelingen uit de sociale en geesteswetenschappen (DANS). Projectdeelnemers hebben een sterk verbeterd begrip van en inzicht in elkaars terminologie, jargon en archiveringskaders.

Aanbevelingen

De voorlopige conclusie voor wat betreft de samenwerking tussen het NA en DANS is dat deze in ieder geval onderlinge signalering en coördinatie zou moeten omvatten, gelegen op het snijvlak van selectiebeleid en

voorwaarden elders onder te brengen.” Een concrete invulling van deze formele verplichting is daarin niet opgenomen.

³ NCDD: Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid, <http://ncdd.nl>. NA en DANS zijn beide partners. NDE: Netwerk Digitaal Erfgoed, <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/publicaties/2015/03/09/nationale-strategie-digitaal-erfgoed/nationale-strategie-digitaal-erfgoed-docx.pdf>. KNAW en NA zijn beide knooppunt ('hub') voor het eigen domein.

taakverdeling. Op zijn minst moet, gelet op de schaarse middelen, voorkomen worden dat er onnodig dubbel werk uitgevoerd gaat worden.

Op grond van het bovenstaande en de uitkomsten van de overleggen in de verschillende werkgroepen komt de projectgroep tot de volgende aanbevelingen. Deze vallen uiteen in A. aanbevelingen aan de *opdrachtgevers* en B. aanbevelingen aan de *werkorganisaties*.

A: aan de opdrachtgevers

- 1) Met OCW in gesprek komen met als het doel het ministerie opdracht te laten geven tot een vervolgonderzoek naar de positionering van "onderzoeksdata" in het wetenschappelijke en het erfgoedveld. Dat vraagt om een analyse van definities en status van onderzoeksdata, en de organisaties en onderzoekers die onderzoeksdata produceren (wetenschappelijk, erfgoedveld, overige overheidsinformatie⁴). Daarbij moet ook gekeken worden naar belang en gebruik van de informatie⁵, eigendom en bewaarplaats, bewaren en vernietigen (selectiebeleid) en de toegankelijkheid van dit soort data, ook in Europees / internationaal verband (Europese data-infrastructuren);
- 2) In de tussentijd verkennen of en, zo ja, hoe de beleidskaders van de wetenschapskoepels (KNAW, NWO, VSNU, etc.) zouden kunnen aansluiten op het instrumentarium van de AW.

B: aan de werkorganisaties

- 3) Op de korte termijn vaststellen welke soorten samenwerking tussen NA en DANS van onderling nut kunnen zijn. Dit zou vorm kunnen krijgen in een vervolgopdracht voor de projectgroep die het voorliggende rapport samenstelde – of een breder samengestelde projectgroep;
- 4) DANS onderzoekt hoe het kan vaststellen, en ook registreren, of bij haar aangeboden en gearchiveerde data-collecties onder de AW vallen;
- 5) NA onderzoekt of het technisch en organisatorisch voldoende geëquipeerd is om de rol van 'last resort' voor DANS en/of haar datacollecties te kunnen vervullen.

⁴ Zoals het CBS.

⁵ Onderzocht kan worden of het records continuüm model een analogie biedt voor een dergelijke analyse van onderzoeksdata. Zie ook bijlage 1.

Inleiding

Aanleiding

Dit is het verslag van een door het Nationaal Archief (NA) en DANS uitgevoerd project over de vraag of mogelijke samenwerking, in welke vorm dan ook, tussen beide instituten mogelijk en aanbevelenswaardig is. De aanleiding hiertoe was het Open Overheidsdata initiatief dat DANS ertoe heeft gebracht om met het NA contact te zoeken. De concrete vraag daarbij was in hoeverre het NA zou kunnen functioneren als "last resort" voor DANS.

Inhoud eindrapport

Al vrij snel werd duidelijk dat er veel aanknopingspunten voor samenwerking zijn tussen beide organisaties maar dat er ook veel vragen liggen. Het project heeft zich er daarom vooral op gericht deze aanknopingspunten en vragen in kaart te brengen. Dit heeft een verkenning opgeleverd over de feitelijke situatie van dit moment. Er is aandacht besteed aan onderwerpen als de inhoud van de collecties die respectievelijk bij het NA en DANS worden beheerd, het wettelijk kader daarvan en de beheeromgeving. De bevindingen daarover worden in dit eindrapport samengevat en zijn het belangrijkste resultaat van dit project.

Beleidsmatig kader

Ter inleiding wordt hier eerst ingegaan op het bredere, meer beleidsmatig, kader voor mogelijke verdere acties. Tijdens de verkenning zijn enkele nader te onderzoeken issues vastgesteld die van fundamentele aard zijn. Geconstateerd werd dat beide instellingen duidelijk een overeenkomstige missie hebben, gericht op permanent beheer, behoud én beschikbaarstelling van archiefmateriaal. Zij beheren beide archieven voor de lange termijn, al is DANS geen archiefbewaarplaats in de zin van de Archiefwet (AW). Verder werden verschillen vastgesteld die, afgezien van de schaalgrootte, vooral terug te voeren zijn op de sterk verschillende context waarbinnen beide organisaties opereren. Het NA heeft een wettelijke taak, gericht op de archivering van documenten afkomstig uit de (rijks)overheid, van overheidsorganisaties die onder de reikwijdte van de AW vallen en van particuliere partijen die een nationale betekenis hebben of hebben gehad.

De gearchiveerde documenten, van zeer uiteenlopende aard, zijn van belang voor een breed samengesteld publiek en maken deel uit van het cultureel erfgoed van Nederland. Daarnaast zijn zij ook van grote waarde voor wetenschappelijk onderzoek. DANS daarentegen is een organisatie van en voor de wetenschap, opgericht en gefinancierd door de twee belangrijkste onderzoeksorganisaties van Nederland: KNAW en NWO. Er

worden uitsluitend digitale onderzoeksgegevens opgeslagen. Meestal gaat het om ruw of bewerkt onderzoeksmateriaal, soms ook om rapporten. Beide organisaties worden door het ministerie van OCW gefinancierd maar langs gescheiden kanalen (erfgoedbegroting respectievelijk wetenschapsbegroting).

Wettelijk kader

Ook het wettelijk kader waarbinnen de twee organisaties werken is verschillend. Wat betreft de verwerving, het behoud, beheer en de beschikbaarstelling van het archiefmateriaal opereert het NA *bestuursrechtelijk* binnen de AW. DANS werkt in een geheel ander kader met *privaatrechtelijke* licentiecontracten. Dat neemt niet weg dat een deel van de bij DANS aanwezige databestanden hoogstwaarschijnlijk onder de werking van de AW valt. DANS is echter niet een organisatie die de AW uitvoert. Dientengevolge is het bij DANS niet bekend welke databestanden onder de AW zouden kunnen vallen. Voor DANS is alleen de regelgeving in de vorm van gedragscodes en reglementen, gebaseerd op de normen en waarden van de onderzoekswereld, bepalend met betrekking tot het bewaren en ter beschikking stellen van onderzoeksdata. De AW is echter niet vrijblijvend. Als het materiaal dat DANS beheert geheel of gedeeltelijk onder de werking van de AW valt, dan moet dat materiaal na 20 jaar formeel worden overgebracht naar een archiefbewaarplaats. De bestuurlijke verantwoordelijkheid (zorgdragerschap) gaat dan formeel over naar de Minister van OCW.

Onduidelijke status van "onderzoeksdata"

Een essentieel punt hierbij is de onduidelijke status van onderzoeksdata in Nederland. Er bestaat steeds meer behoefte aan een nadere definitie en statusbepaling van het begrip "onderzoeksdata" omdat er steeds meer structurele voorzieningen voor het beheer van deze data worden ingericht, terwijl de langere termijn verantwoordelijkheid archiefwettelijk gezien niet helder belegd is.

Een goed voorbeeld zijn de data die voortkomen uit onderzoek verricht aan universiteiten en de door de overheid betaalde onderzoeksinstituten van bijvoorbeeld KNAW, NWO, ZonMw of TNO, maar ook het SCP of het CPB⁶. In de huidige selectielijsten komen de organisatiearchieven van deze instellingen wel voor maar de onderzoeksdata zelf niet. Daardoor is de status van deze onderzoeksdata onduidelijk.

Daarnaast is er een tweede categorie onderzoeksdata, namelijk onderzoeksdata die in (semi)-overheidsorganisaties gecreëerd worden die niet primair of niet uitsluitend een wetenschappelijke onderzoekstaak hebben. Te denken valt aan bijvoorbeeld het CBS of het

⁶ Dit is geen uitputtende lijst.

Veteraneninstituut. In de praktijk worden deze data nu niet in onder de AW ressorterende repositories opgeslagen. Verder zijn er ook onderzoeksdata die horen bij rapporten, gemaakt in opdracht van departementen, waarvan duidelijk is dat deze onder de werking van de AW vallen. De onderzoeksdata worden echter, op grond van een andere overheidsregeling, ARVODI, (ook?) bij DANS bewaard. Deze keuze is misschien vanuit wetenschappelijke overwegingen gemaakt maar toont ook aan dat het idee dat "onderzoeksdata" buiten de AW vallen een eigen leven leidt. Hetzelfde geldt voor archeologische opgravingsdata die op dit moment ook bij DANS bewaard worden.

Toegenomen urgentie

De afgelopen jaren is meer dan eens vastgesteld dat er zich ten aanzien van de categorie onderzoeksdata afkomstig van individuele onderzoekers of onderzoeksorganisaties in de hierboven genoemde categorieën archiefwettelijk gezien een knelpunt voordoet. Sinds kort heeft deze vraag zelfs een hogere actualiteitswaarde gekregen doordat met name universiteiten willen weten bij wie de zeggenschap over de aan universiteiten gecreëerde onderzoeksdata ligt. De achtergrond daarvan is de ook internationaal sterk toegenomen focus op Open Access en in dit verband vooral Open Data.

Samengevat bestaat enerzijds de opvatting dat "wettelijk dogmatisch" gezien de neerslag van onderzoeken archiefbescheiden in de zin van de wet kunnen zijn. Universiteiten vallen onder de AW, ze voeren een publieke taak uit en veel onderzoek wordt uit de algemene middelen gefinancierd. Het zou logisch zijn als de op die wijze verkregen onderzoeksdata terugvloeien naar het publieke domein. Anderzijds is er de Open Access / Open Data beweging die de laatste jaren zo sterk is opgekomen en die op dit punt exact hetzelfde nastreeft maar dan vanuit wetenschappelijk perspectief. Juist vanuit dit perspectief worden onderzoeksdata in vele landen al geruime tijd in een aparte academische omgeving beheerd, bewaard, en beschikbaar gesteld. Daar is een veelheid van redenen voor aan te voeren. Gedacht moet worden aan de academische vrijheid van onderzoekers, de specifieke inhoudelijke deskundigheid en de vaak gecompliceerde "eigendomssituatie" van onderzoeksdata doordat meer partijen de creatie daarvan financieren, zeker wanneer het internationale onderzoeksprojecten betreft. Ook voor de selectie met het oog op de langetermijnbewaring worden voor onderzoeksdata andere criteria gehanteerd dan voor overheidsarchieven. Het lijkt echter niet een onoverkomelijk probleem de verschillende criteria te combineren.

Het is aanbevelenswaardig om de hierboven omschreven vraag naar de status van onderzoeksdata te beantwoorden. DANS is niet het enige

wetenschappelijke data-archief in Nederland. Naast repositories zoals 3TU.Datacentrum of SURFsara die meerdere disciplines beslaan zijn er ook repositories voor specifieke disciplines of data-soorten zoals CentERdata voor survey onderzoeksdata of het INL voor lexicologie, vaak al gecertificeerd als "trusted digital repository". Er zullen vrijwel zeker nog meer van deze data repositories in Nederland gaan ontstaan, institutioneel of universitair. Met andere woorden: het wordt steeds urgenter deze vraag met betrekking tot het archiefwettelijke knelpunt te beantwoorden.

Samenvattingen

Dit onderdeel van het rapport bevat samenvattingen van het oorspronkelijke Project Initiatie Document (PID) en de bevindingen van de vier werkgroepen van het project. Om een logische structuur aan te houden is ervoor gekozen om de samenvatting van werkgroep 4 ('Beleidskader') als eerste te laten volgen op de samenvatting van het PID.

Samenvatting Project Initiatie Document (PID) Digitale Archivering Onderzoeksdata

In Nederland ontstaan op verschillende plaatsen digitale depots en repositories⁷ met bijzondere content. Een voorbeeld daarvan is DANS, dat staat voor Data Archiving and Networked Services. DANS beheert wetenschappelijke digitale (ruwe) onderzoeksdata en rapporten. Het NA is de algemene rijksarchiefbewaarplaats, bedoeld voor het beheer en behoud van archiefbescheiden van overheidsorganen waarvan de functies zich over het hele land uitstrekken en van particuliere partijen die een nationale betekenis hebben of hebben gehad.

Naar aanleiding van het Open Overheidsdata initiatief (<https://data.overheid.nl/>) heeft DANS contact gezocht met het NA om te praten over samenwerking met betrekking tot archivering van (onderzoeks)data. Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat er veel aanknopingspunten voor samenwerking zijn maar dat er ook veel vragen liggen over de rol van beide organisaties bij het duurzame beheer en behoud van onderzoeksdata. Binnen deze context was de primaire vraag van DANS of het NA kan functioneren als 'last resort' voor het digitaal archiveren van onderzoeksdata; de kernvraag voor het NA was in hoeverre digitale onderzoeksdata vallen onder de bepalingen van de AW, en wat de uitwerking daarvan is op duurzame bewaring en beschikbaarstelling.

Opzet onderzoek

Op basis van het PID hebben DANS en het NA gezamenlijk een onderzoeksteam gevormd om de situatie in kaart te brengen en een eerste advies te formuleren over mogelijke verdere samenwerking. De projectleider is door DANS aangesteld en vier werkgroepen richtten zich op evenzoveel onderzoeksvragen (zie hieronder). Het onderzoek heeft gelopen van april tot en met december 2014. Een laatste, vijfde werkgroep heeft vervolgens een Verkennd Rapport geschreven in de periode van januari tot en met maart 2015.

Het onderzoek heeft zich rond vier vragen gecentreerd:

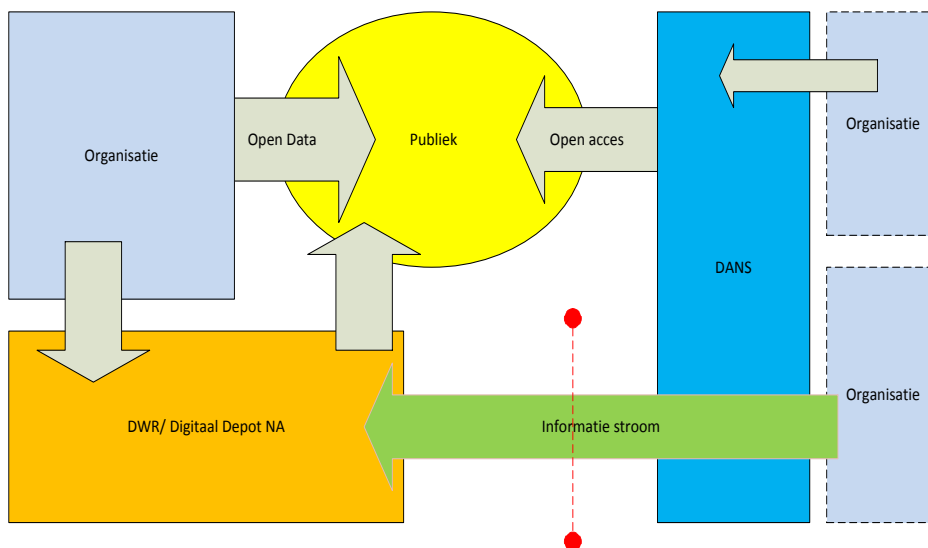
1. Werkgroep 1: Om welke content of informatie gaat het bij NA en DANS?

⁷ In de archiefwereld duidt de term depot vooral op digitale archiefvorming in repositories, op basis van wet- en regelgeving; in dit stuk hanteren wij de term repositories. Een *digitaal repository* kan worden gedefinieerd als: Een systeem (hardware en software), met bijbehorende processen en ondersteuning (mensen en middelen), dat informatie in diverse vormen (bijvoorbeeld tekst, datasets, beeld of geluid) en formaten opneemt, ontsluit, en duurzaam bruikbaar houdt.

2. Werkgroep 2: Welke juridische aspecten zijn relevant?
3. Werkgroep 3: Welke mogelijke scenario's levert dat op?
4. Werkgroep 4: Welke beleidsuitgangspunten zijn aan de orde (evt. wijzigingen beleid en regelgeving)

De projectgroep heeft twee keer documentatie voorgelegd aan de Stuurgroep waarin de directies van de werkorganisaties vertegenwoordigd werden: eenmaal toen de werkgroepen 1 tot en met 4 hun rapportages hadden opgeleverd en de contouren van het Verkennd Rapport helder werden, en tot slot bij de afronding in conceptvorm van het onderhavige Verkennd Rapport.

Om het onderzoek overzichtelijk te houden, is uitgegaan van het beheermodel zoals hieronder weergegeven. Hierin heeft DANS de rol van *dienstverlener digitaal depot* (in tegenstelling tot DANS als archiefbewaarplaats). Het voordeel van dit model (waarbinnen al meerdere scenario's mogelijk zijn) is dat het dichtbij de huidige systematiek van de AW ligt. Door te onderzoeken of dit model past, is inzicht ontstaan in de werkbaarheid en tekortkomingen van de huidige kaders (wet en beleid).

De genoemde aspecten 1 tot en met 4 zijn deelresultaten van dit eindverslag.

Samenvatting Werkgroep 4: Beleidskader

Om te kijken op welke manieren het NA en DANS zouden kunnen samenwerken is het belangrijk om vast te stellen binnen welke beleidskaders beide instellingen opereren. De werkgroep heeft ook gekeken naar het achterliggende businessmodel en het serviceniveau van beide instellingen.

Het NA is de algemene rijksarchiefbewaarplaats, bedoeld voor het beheer en behoud van archiefbescheiden van overheidsorganen. De algemene rijksarchivaris (ARA) is de beheerder van deze algemene

rijksarchiefbewaarplaats⁸. Het NA is een agentschap van het ministerie van OCW en valt onder het Directoraat-generaal Cultuur en Media (Directie Media & Creatieve Industrie). Het NA bewaart de archieven van de landelijke overheid (departementen, buitendiensten en ZBO's) het parlement, de rechterlijke macht, het Kabinet der Koningin, de Hoge Colleges van Staat, en de provincie Zuid-Holland⁹. Het NA verwerft ook archieven van particuliere partijen die een nationale betekenis hebben of hebben gehad.

Het belangrijkste kader voor het NA is de AW. De AW verplicht alle overheidsorganen om hun te bewaren archiefbescheiden na 20 jaar formeel over te dragen aan een archiefbewaarplaats. Daarbij is de definitie van archiefbescheiden heel breed: het gaat over papieren en digitale documenten, maar ook om databases, websites, AV materiaal etc.

Naast de AW, zijn nog een aantal beleidskaders relevant voor het NA, zoals de gezamenlijke kamerbrief van OCW en BZK van 7 juli 2009, de Archiefvisie van OCW en BZK uit 2011, De sectoragenda digitaal erfgoed en de I-strategie van BZK uit 2011.

DANS werd in 2005 opgericht door KNAW en NWO als landelijke organisatie voor duurzame toegang van onderzoeksgegevens in de alfa- en gamma wetenschappen. Als partner in een zich ontwikkelende federatieve data-infrastructuur, Research Data Netherlands (RDNL), werkt DANS samen met andere partijen om gezamenlijk alle wetenschapsgebieden te ondersteunen. Zowel NWO als KNAW leggen in hun meerjarenvisies extra nadruk op het belang van kennisbenutting. In dit kader wil NWO onder meer de toegang tot onderzoeksresultaten en bewustwording van het potentiële gebruik van al het door haar gefinancierde onderzoek bevorderen.

De directie van DANS wordt geadviseerd door de Wetenschappelijke Adviesraad (WAR) en de NARCIS-adviesraad. De stuurgroep, waarin vertegenwoordigers van NWO en KNAW zitting hebben, is belast met het toezicht op de algemene gang van zaken binnen DANS en met het toezicht op het door de directeur gevoerde beheer en beleid.

Uit bovenstaande blijkt dat beide organisaties werken vanuit een verschillend beleidskader. Het beleid van het NA komt voort uit de wettelijke taak zoals beschreven in de AW, terwijl dat van DANS gebaseerd is op afspraken met de verschillende stakeholders: dataproducenten, datagebruikers en financiers. Waar de AW de betrokken partijen dwingt om de data na 20 jaar over te dragen, gebeurt dat bij DANS op vrijwillige basis. Een ander in het oog springend verschil is de kwestie van het eigenaarschap. DANS doet geen rechten gelden op de bij haar gedeponeerde data, degene die de data heeft verzameld bepaalt wat

⁸ De ARA voert daarnaast in mandaat taken uit die de Archiefwet aan de Minister van OCW toekent. Dit worden de landelijke taken genoemd. Het gaat bijvoorbeeld om vaststellen van selectielijsten.

⁹ De andere provincie- en gemeentearchieven gaan naar de regionale archiefbewaarplaatsen.

wordt gedeponereerd en ook wie toegang krijgt en wie niet. Dit in tegenstelling tot de data die aan het NA worden overgedragen.

Toekomstperspectief

De uitvoering van de wettelijk taak van het NA is de afgelopen periode sterk veranderd onder invloed van de digitalisering. Moderne ICT en de digitalisering hebben de informatiehuishouding van de overheid ingrijpend veranderd. De zorg voor digitaal archief begint niet na 20 jaar maar al op het moment dat informatie wordt gecreëerd.

Dat betekent in de praktijk dat het NA een grote rol gaat vervullen in de opbouw van de digitale infrastructuur van het Rijk en de archiefsector. Daarom zal het NA meer vooraan in de keten gaan acteren en adviseren. Verder neemt het NA (in ieder geval gedurende de transitie naar volledig digitaal werken) een nieuwe rol op zich als dienstverlener (nl. als beheerder van niet overgedragen digitaal archief).

Daarnaast zal het NA als kennis- en expertisecentrum voor de gehele sector gaan optreden. Het NA krijgt dus een centrale rol bij het samen met de archiefsector (waaronder ook de opleidingscentra) opstellen en uitvoeren van de innovatieagenda.¹⁰

DANS biedt een dienstenpakket aan dat afgestemd is op de vraag vanuit de wetenschappelijke wereld. Het gaat hierbij zowel om toegang tot data primair ten behoeve van onderzoek als om digitale registraties van overheid en bedrijfsleven die onderzoekers willen gebruiken voor wetenschappelijke analyse. Wetenschappelijke datasets worden steeds complexer en omvangrijker. Daarnaast vertegenwoordigen ze vaak ook een economische waarde. Dat alles bij elkaar, plus de eis dat (wetenschappelijk) onderzoek getoetst moet kunnen worden om fraude tegen te gaan, maakt een veilige duurzame opslag en toegang tot de data essentieel.

De door DANS te leveren prestaties zijn vastgelegd in de strategische doelen die worden afgesproken met het "bestuur" van DANS, de Stuurgroep KNAW-NWO. Deze worden om de vijf jaar bijgesteld. Op dit moment is het proces van bijstelling net gaande. Daarom kan hier alleen in het kort naar de nu nog geldende strategische doelen 2011-2015 verwezen worden. Deze doelen liggen deels op specifiek data-archiveringsterrein, zoals toename van het aantal gearchiveerde bestanden alsmede het gebruik daarvan en ook verdergaande (DIN- en ISO-)certificering van het online data-archief. Een aantal andere doeleinden betreft echter meer de "networking" functie van DANS, zoals toename van het gebruik van het DSA-keurmerk, toename van institutionele afspraken in het kader van het *Front office-Back office* model (FOBO) en het bevorderen van portals waarin onderzoeksdata, digitale publicaties en onderzoeksinformatie gekoppeld worden. Zowel binnen RDNL-verband als in internationale samenwerkingsverbanden, werkt DANS mee aan training op het gebied van datamanagement en duurzaam beheer.

Business model

¹⁰ Zie Kamerbrief 'Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid', d.d. 10-06-2011 met bijlage / beleidsnota, p. 23.

Het NA beheert overgedragen archieven voor de eeuwigheid. De zorgdrager¹¹ is verplicht te zorgen dat het materiaal in goede, geordende en toegankelijke staat is. Het beheer, behoud en de beschikbaarstelling van de collectie wordt gefinancierd door OCW. Daarnaast krijgt het NA ook financiering van OCW (en anderen) voor specifieke ontwikkeltaken en (internationale) programma's. Er wordt een kostenmodel ontwikkeld voor het beheer van digitaal overheidsarchief dat nog niet is overgedragen. Raadpleging van de archiefbescheiden ter plaatse is gratis. Wel worden tarieven gerekend voor reproductie en onderzoek. Recent is aan de Minister van OCW een nieuwe tarievenregeling voorgelegd. Deze nieuwe tarievenregeling voldoet ook aan de nieuwe EU-Richtlijn inzake hergebruik van overheidsinformatie.

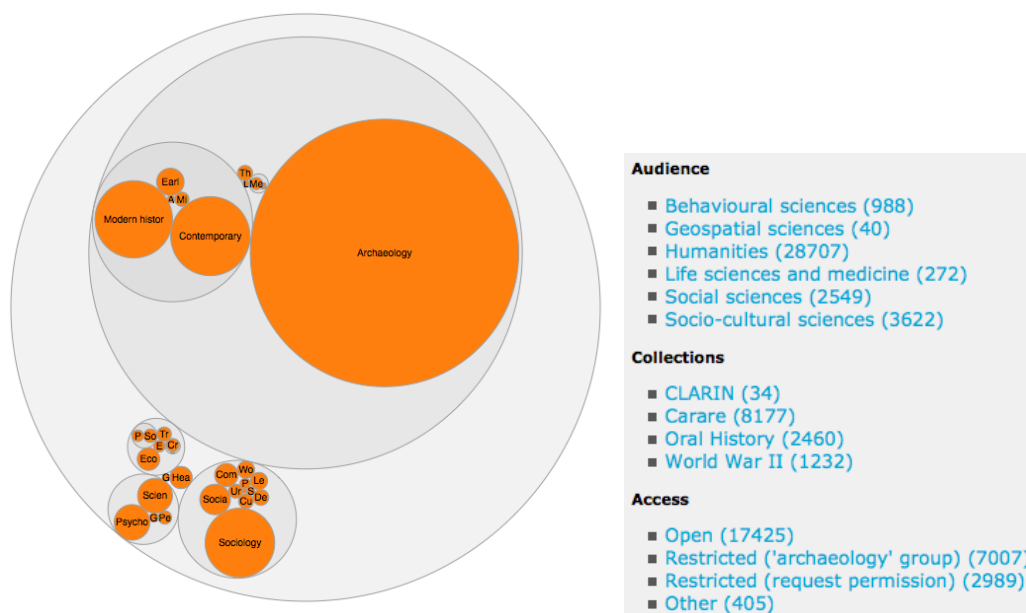
DANS is een instituut van NWO en KNAW en ontvangt jaarlijks een bedrag om haar missie uit te voeren. Daarnaast participeert DANS in een aantal nationale en internationale projecten die passen bij haar doelstellingen. Om echter te kunnen blijven groeien en het aantal datasets te kunnen blijven verwerken op het niveau dat DANS voor ogen staat wordt vanaf 2015 aan instellingen (niet aan individuele onderzoekers) die data deponeren een bedrag gevraagd om tenminste de opslagkosten voor een periode van vijf jaar te dekken. Die periode van vijf jaar is gebaseerd op de periode dat data tenminste bewaard moet worden voor verificatie volgens de richtlijnen van de VSNU uit november 2014.¹² Het hergebruik van data is vooralsnog kosteloos.

Samenvatting Werkgroep 1: Wat is de dataverzameling?

DANS is het data-archief voor alle sociale en geesteswetenschappen en aanpalende onderzoeksdomeinen. Onderstaande figuur geeft een overzicht van de verdeling van de ca. 30.000 datasets in de trusted digital repository (genaamd EASY) over verschillende hoofddisciplines.

¹¹ De zorgdrager verschilt hier van de archiefvormer: een overheidsorganisatie (archiefvormer) kan na 20 jaar opgeheven zijn, gereorganiseerd of opgenomen binnen een andere organisatie. De archieven vallen onder een ministerie: het ministerie is zorgdrager voor de archieven die onder zijn leiding gevormd zijn - ook van die archieven waar de archiefvormer niet meer van bestaat.

¹² In 2015 heeft de VSNU deze periode verlengd tot 10 jaar. Op het ogenblik is nog onduidelijk of en hoe DANS deze verruiming verdisconteert in haar tarieven.

Het NA is de algemene rijksarchiefbewaarplaats, bedoeld voor het beheer en behoud van archiefbescheiden van overheidsorganen. Het NA bewaart de archieven van de landelijke overheid (departementen, buitendiensten en ZBO's) het parlement, de rechterlijke macht, het Kabinet der Koningin, de Hoge Colleges van Staat, en de provincie Zuid-Holland. Het NA verwerft ook particuliere archieven van nationaal belang, van bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties, of belangrijke personen.

De werkgroep heeft de gehanteerde definities en operationaliseringen van de volgende aspecten van beide organisaties geïnventariseerd:

bewaarplicht

DANS: licentieovereenkomst met deponeerder, inspanningsverplichting om de gedeponeerde data voor de lange termijn te bewaren;

NA: bewaartaken van overheids- en enkele particuliere archieven uit hoofde van de AW.

eigenaarschap

DANS: claimt geen rechten op gedeponeerde bestanden;

NA: claimt eigendom.

toegang (toegankelijkheid)

DANS: toegangsregime, deponeerder bepaalt;

NA: Toegang en toegankelijkheid zijn binnen de archivistiek twee verschillende dingen.

-toegang:

staat van beschrijvingen van het archief en een uiteenzetting omtrent de context, structuur of gebruiksmogelijkheden van een archief, archiefafdeling of archiefbestanddeel.

-toegankelijkheid:

toestand van een archief, archiefafdeling of archiefbestanddeel waarin de archiefbescheiden en de gegevens in de archiefbescheiden binnen redelijke tijd gevonden en raadpleegbaar gemaakt kunnen worden.

hergebruik

DANS: 'open waar mogelijk, gesloten waar het moet', streven naar open access;

NA: hergebruik is alleen beperkt als er beperkingen aan de openbaarheid zijn gesteld.

openbaarheid

DANS: deponerender bepaalt toegangscategorie, controle op privacy-gevoeligheid;

NA: in principe is overheidsarchief openbaar, controle op aspecten van privacy, staatsbelang en bevoordeling.

selectie

DANS: geen inhoudelijke selectie (alleen archiefttechnisch);

NA: selectie aan de hand van vastgestelde selectielijsten.

De werkgroep ontwikkelde tevens een aantal vragen over het wettelijk kader dat op de dataverzamelingen van toepassing is, en op welke manier(en) dat invloed kan hebben op de overbrengings- en beschikbaarstellingsketen. Deze vragen zijn in het verslag van werkgroep 2 beantwoord.

Samenvatting Werkgroep 2: Wettelijk kader

Voor wat betreft de verwerving, beheer, behoud en beschikbaarstelling van het archiefmateriaal opereert het NA *bestuursrechtelijk*. DANS daarentegen, opereert op basis van *privaatrechtelijke* licentiecontracten. Dit betekent dat het NA het archiefmateriaal dat geselecteerd is voor blijvende bewaring, in principe voor eeuwig bewaart. Er kan geen sprake zijn van voorwaarden (licenties) bij overbrenging van databestanden. Aan DANS worden door deponerende partijen in principe op vrijwillige basis en onder voorwaarden databestanden ter beschikking gesteld. Een deel van de bij DANS aanwezige databestanden valt waarschijnlijk onder de werking van de Archiefwet. DANS registreert echter niet welke bestanden dat zouden kunnen zijn.

Hoewel het buiten de reikwijdte van dit project valt, wordt aanbevolen om de (wenselijke) status van onderzoeksgegevens te verduidelijken en eventueel wettelijk vast te leggen. Een reden om dit te doen is omdat zich ten aanzien van deze categorie archiefwettelijk gezien een knelpunt voordoet. Door verschillende gezaghebbende instanties, zoals de Erfgoedinspectie en de Algemeen Rijksarchivaris, is meer dan eens aangegeven dat "wettelijk dogmatisch" gezien de neerslag van onderzoeken archiefbescheiden in de zin van de wet kunnen zijn omdat onderzoekers hun werk als ambtenaar uitvoeren. In de praktijk stelt de archiefwereld zich pragmatisch, dat wil zeggen niet actief, op ten aanzien van onderzoeksgegevens. Ook zullen weinig onderzoekers erkennen dat

zij hun werk uitvoeren als ambtenaar.

Samenvatting Werkgroep 3: Beheeromgeving

De ISO 14721:2012 biedt een basis om de kwaliteit van digitale beheeromgevingen te vergelijken. Deze norm bestrijkt zowel de organisatorische, procesmatige en technische voorwaarden voor een digitale beheeromgeving. Om tot die kwaliteit te komen zijn er op Europees niveau plateaus te onderscheiden die van minimum naar maximum lopen te weten, Data Seal of Approval, DIN 31644 en ISO.

Wanneer gekeken wordt naar de belangrijkste voorwaarde voor een digitale beheeromgeving, het "wat" dan wordt ook al snel gekeken naar het "hoe". Op die manier werkt certificering en normering. Het gaat over de organisatieontwikkeling die ingezet wordt om de optimale kwaliteit te bereiken. De werkgroep heeft niet de intentie om een certificeringstraject te starten. Wel heeft de werkgroep scenario's voor het vervolg van dit onderzoek geformuleerd:

1. Het proces van aanleveren van informatie door de maker of depotgever, het opnemen, beheren en beschikbaar stellen van informatie in of via de digital repository is een gedocumenteerd proces dat laat zien wie wat doet met de informatie. Met name het opnemen en beheren van informatie is bij DANS een "unbroken chain of custody". Daarbinnen kan onderzocht worden op welke wijze preservation plaats vindt.
2. We geven een vervolg aan dit onderzoek door de "hoe"-vraag te beantwoorden.
3. We starten met het verhelderen van het begrippenkader: authenticiteit, integriteit, betrouwbaarheid, volledigheid, behoud van vorm, inhoud, structuur en gedrag en origineel/uniek hebben bij beide organisaties uiteenlopende betekenis. Door de begrippenkaders van beide organisaties met elkaar te vergelijken worden omissies ten aanzien van de Archiefwet duidelijk.
4. Zoek de samenwerking op met het NCDD project Certificering. Binnen dit project wordt de basis gelegd voor een infrastructuur binnen Nederland met de gebruikelijke "checks and balances".

Bijlage 1: Het principe van het record continuüm

In de Managementsamenvatting wordt bij de eerste aanbeveling de suggestie gedaan om te onderzoeken of het zgn. records continuüm kan dienen als model binnen een onderzoek naar belang en gebruik (digitale) onderzoeksdata. Het records continuüm ziet informatie in verschillende dimensies met verschillend belang en waarde en dit heeft invloed op het 'eigenaarschap', beheer en de toegang. Onderzoeksdata hebben in verschillende dimensies verschillend belang en waarde: onderzoeker (wetenschappelijke vrijheid), faculteit/universiteit (financiering), samenleving.

Onderstaande figuur geeft daarvan een indruk.

